

Examensarbete 15 hp

Lärarexamen

2009

Josefine Gustafsson

Teknik eller interpretation

Fyra sångpedagogers syn på
balansen i undervisningen

Handledare: Viveka Hellström

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Sammanfattning

I detta arbete söker jag svar på om balansen mellan teknik och interpretation skiljer sig åt i sångundervisningen inom olika genrer. Detta gör jag genom att intervjua fyra olika, inom gymnasiet, verksamma sångpedagoger. De representerar var och en de olika genrerna: klassisk, afroamerikansk genre pop/rock, jazzsång, samt musikal.

Mitt resultat visar att pedagogerna lägger olika mycket fokus på interpretation och teknik i sin sångundervisning. Dels beroende på att genren de jobbar inom kräver olika mycket teknik/interpretation, men kanske främst beroende på hur pedagogen själv jobbar och vad eleven behöver. Resultatet visar också att pedagogerna anser att olika genrer kräver olika tillvägagångssätt sångmässigt. Till exempel så framkom det att alla fyra håller med om att den klassiska genren kräver mer tekniskt jobb än övriga genrer.

Sökord: sångteknik, sånginterpretation, sångpedagoger, genre

INLEDNING	2
LITTERATUR OCH TIDIGARE FORSKNING.....	3
Allmänt om sångteknik.....	3
Allmänt om Interpretation	4
Genrer.....	6
Den klassiska genren	6
Musikal	7
Afroamerikansk musik ”afro”.....	8
Jazz.....	8
Modern sångpedagogik inom rock, pop, soul.....	9
Sammanfattande kommentarer av sångpedagogiska läromedel	9
SYFTE.....	10
METOD OCH GENOMFÖRANDE	10
Urval.....	10
Genomförande.....	11
Presentation av informanter.....	11
SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUERNA	12
Teknik inom olika genrer	12
Interpretation inom olika genrer	13
Risker och svårigheter med teknik i sångundervisning.....	15
Risker och svårigheter med interpretation i sångundervisning.....	15
Synen på balansen mellan teknik och interpretation.....	16
Egna ideal	18
ANALYS.....	19
DISKUSSION.....	21
Min egen undersökning.....	22
REFERENSER	24

Inledning

Efter att i många år själv sjungit och tagit sånglektioner börjar jag inse mer och mer att jag aldrig kommer känna mig ”färdig” som sångerska. Det finns hela tiden nya tekniska moment att jobba med och olika sound och klanger att få till. Jag upplever att ju mer jag håller på, desto mer tekniskt medveten blir jag.

Som blivande sångpedagog inser jag vikten av att behärska tekniken, förstå anatomin och se till vad den enskilda eleven behöver. Men finns det då en risk att den unika, personliga rösten och uttrycket försvinner, för att ge plats åt en skolad och ”perfekt” teknisk röst? Jag tog sånglektioner i sex år utan att någon sångpedagog på allvar bad mig reflektera över sångtexten och mitt sätt att förmedla den. Jag anser att det inte är särskilt svårt att sjunga en sång snyggt, fint och bra, men att förmedla en känsla och att beröra lyssnaren på djupet, är något helt annat. Och för det krävs det mer än att bara få de tekniska bitarna på plats. Jag är medveten om att det finns teknik för olika begrepp inom sången, såsom improvisationsteknik, kulningsteknik med mera, men när jag pratar teknik i detta arbete, så avser jag ren röstteknik.

Att både bra teknik och ett bra uttryck behövs för att sjunga och förmedla en sång tycker jag att det pratas för lite om. En del sångpedagoger jag stött på jobbar mestadels tekniskt, medan andra nästan bara jobbar med känslan och uttrycket och hävdar att tekniken kommer på plats när känslan har gjort det. Ibland kan jag också uppfatta det som att man gömmer sig bakom det ena, för att man inte har koll på det andra. För att sjunga en sång behövs både teknik och interpretation och en bra balans mellan dessa är enligt mitt sätt att se det nödvändigt.

Fördomarna jag stött på inom ämnet säger mig att uttrycket är ”viktigare” inom den så kallade afrogenren, dvs. pop, rock, jazz, soul med mera. Däremot i klassisk sång, så går tekniken före och man jobbar mindre med känsla och uttryck. Är det så? Detta vill jag undersöka i mitt arbete.

Litteratur och tidigare forskning

I detta avsnitt kommer jag att ge en teoretisk bakgrund till mitt arbete och kortfattat beskriva begreppen sångteknik och interpretation, samt lite om genrer. Detta för att ge läsaren en grund och förståelse till det jag tar upp i min undersökning. Jag kommer att referera och hänvisa till litteratur och uppsatser som berör dessa ämnen, samt ge lite egna kommentarer och tankar. Jag jämför också sångpedagogiska läromedel inom olika genrer för att se hur de skiljer sig åt.

Allmänt om sångteknik

För att kunna sjunga fritt och avspänt, utan tekniska problem krävs att man har bra koll på sin röst och sin teknik. För detta behövs mycket träning, men också till stor nytta att ta hjälp av sångpedagoger eller sångcoacher. Deras jobb är bland annat att hjälpa eleven fram mot en stabil och hållbar röst och sångteknik.

Per Lindblad är docent och universitetslektor i fonetik vid Institutionen för lingvistik på Göteborgs universitet. Hans bok *Rösten* (1992) beskriver bl.a. röstinstrumentets byggnad och arbetsätt, vad som händer anatomiskt när vi pratar och sjunger och vad som krävs för en god rösthälsa.

Lindblad beskriver i sin bok skillnaden mellan tal och sång:

Sång ställer mycket större krav på rösten och röstkontrollen än vad tal gör. Detta gäller i flera olika avseenden. Ofta är röststyrkan större än i tal. Oftast görs utandningsfraserna längre eller mycket längre. Detta kräver mer kraft och uthållighet av sångaren. Alltid krävs större precision i kontrollen av alla talapparatens delar, andningsapparaten, struphuvudet och artikulationsapparaten. Dessa krav betyder att röstträning och korrekt röstteknik är mycket viktiga för sång. (s.183)

För en god sångröst krävs det alltså god teknik och ett gott samarbete mellan talapparatens olika delar. Tekniken är grunden för en fungerande och stabil sångröst. En bra och fungerande andning, ett bra flöde och en bra placering av tonen är tre viktiga grundtekniska bitar oavsett genrer.

Det kan vara väldigt förvirrande att prata om sångens olika "röster" eller register, för det finns så många namn på samma sak. Det pratas om bröstregister, falsettregister, huvudklang, mixklang, fullröst med mera.

Daniel Zangger Borch är sångpedagog och röstcoach, mestadels verksam i Sverige. Han har skrivit boken *Stora Sångguiden* (2005) som behandlar rösten inom de populära genrerna rock, pop och soul. Han väljer att fokusera på två benämningar: bröstregister och falsettregister. Allt däremellan hävdar han är mer eller mindre av det ena eller andra. Man kan lära sig att jämna ut skarven mellan de båda registren genom att egalisera, dvs. utjämna. Bröstregister är vårt naturliga talregister, där är det också mest naturligt för oss att

sjunga. När vokalis, som är den mittersta delen av stämbandsmuskeln, inte längre kan hålla emot den kraft som drar ut stämbanden, sträcks de kraftigt. Då inträder falsettregistret. Man kan lära sig att jämna ut skarven mellan de båda registren genom att egalisera. I populärmusik kan man däremot använda "skarvar" som en effekt.

Jo Estill är en röstforskare från USA som från början var klassisk sångerska. Hon jobbar med ett utbildningssystem EVT (Estill Voice Training), där hon riktar sig till alla som på något sätt vill utveckla sin röst. Hon har lagt grunden för många andra framstående sångpedagogers forskning och arbete. Många pedagoger och sångare tar hjälp av hennes forskning och teknik. På hennes hemsida kan man hitta information om hennes arbete. (<http://www.trainmyvoice.com>)

Gillyanne Kayes är röstcoach som i över 20 år har jobbat med skådespelare och musikalartister. Hon och hennes man Jeremy Fisher jobbar med "icke-klassisk" sång. Kayes bok *Singing and the actor* (2004), bygger på Jo Estills tekniker för olika sound och röstkvalitéer. I boken visar Kayes på Estills benämningar för de olika röstkvalitéerna och hur man hittar dem: talkkvalitet, falsettkvalitet, ropkvalitet, twang, operakvalitet och beltkvalitet. Boken består av tre delar där de första två delarna behandlar rösttekniska bitar. Det är inte förrän i den sista delen, *Working the text*, som hon tar upp interpretation inom sången. Detta kan tyckas lite märkligt med tanke på att hon riktar sig särskilt till musikalartister och pratar om vikten av förmedlandet.

Cathrine Sadolin är en röstforskare från Danmark som har gett ut boken *Komplett sångteknik*. I boken delar hon upp rösten i fyra funktioner; neutral, curbing, overdrive och edge. När man lärt sig att hantera dessa fyra, kan man också uppnå full kontroll över sin röst, menar Sadolin. Boken är inte knuten till någon speciell genre, utan riktar sig till alla slags sångare. Den går igenom röstens anatomi och olika muskler, samt de fyra röstfunktionerna.

Både Estill, Kayes och Sadoline är exempel på den mer moderna sångpedagogiken, där man jobbar med ny forskning och nya sound. Man försöker bygga broar mellan genrer och få sångpedagogiken att inte bara rikta sig till de klassiskt skolade sångarna, utan till alla som vill sjunga.

Allmänt om Interpretation

Interpretation är ett begrepp som används flitigt inom sång och teater. Det handlar om att tolka en text eller ett musikstycke. Detta gör man i sång genom att jobba med texten och få en känsla för låten man sjunger. Beroende på om man till exempel är arg eller blyg, får rösten olika styrka och sound när man applicerar känslan i sången.

Ordet interpretation kommer från latin och betyder enligt Nationalencyklopedin "tolka", "förklara", "översätta". (*Nationalencyklopedin*, band 9, s. 518).

När jag själv tänker på sång och interpretation, så tänker jag på att förmedla något till

lyssnaren inte bara på det musikaliska planet, utan även via texten och det egna engagemanget och känslan i det man sjunger. Därför är det viktigt att man som sångare har en förståelse och en bild av vad man sjunger och vad man vill säga.

I musikaliska sammanhang menar man med interpretation de personligt kreativa kvaliteterna i framförandet av ett musikverk, varvid man underförstår en sekvens av händelser som börjar med artistens studium av musikverkets noterade förlaga och slutar med det klingande resultatet. (ibid)

I detta citat tycker jag det framkommer att det handlar om process. Man kan inte interpretera om man inte först själv reflekterat över vad man vill säga och använt sig av sina egna personliga kreativa kvaliteter.

I *Sohlmans musiklexikon* beskrivs interpretation så här: "Tolkning genom klingande utförande. I aktivt levandegörande av musik i praktiska utföranden ingår i regel kreativa moment." (Band 5, s. 636) Här tycker jag det framkommer tydligt att musik är något kreativt och att interpretation handlar om att tolka musiken.

Både Sadolin och Kayes pratar mycket om sångteknik och metoder, men de pratar även om vikten av att inte bara sjunga, utan också att förmedla och tolka en text. Sadolin skriver i sin bok *Komplett sångteknik* (2006) "Denna bok handlar mest om teknik, men det betyder inte att jag tycker det är det viktigaste. Teknik är medlet att uttrycka sig med, medan UTTRYCKET, det att vilja berätta något, är det som jag tycker är viktigast." (s. 216)

I Aminah Al Fakir Bergströms examensarbete *I kroppen bor känslan, klangen och tanken* (2008) undersöker hon tre erfarna pedagogers syn på interpretation. Här tittar hon på deras olika ingångar till interpretationen via känslan, klangen och tanken. Det hon fann var att det centrala i pedagogernas synsätt är att kroppen är grunden i arbetet med interpretation. Intervjuerna visar även att pedagogerna varit eniga när det gäller begreppet interpretation. "Interpretation handlar om att hitta sitt eget förhållningssätt till en sång eller text." (s. 25)

När man sjunger är det alltså inte bara teknik som måste till, utan det krävs ett engagemang från hela kroppen, både fysiskt och känslomässigt, för att det ska bli något som berör. Det märks när en sångare bara sjunger en text rakt upp och ner, utan att tänka på innebörden. Då blir låten "död". Är sångaren dock engagerad även i känslan och uttrycket, så märks det, då blir sången levande och mer dynamisk.

För att kunna kommunicera och uttrycka sig i sång är det viktigt att förstå och analysera texten. För att göra detta kan man ta hjälp av olika metoder. Kayes ger i kapitlet *Meaning text and context* ett exempel på en sådan metod, där man ställer frågor utifrån den sång man ska jobba med.

There are many different approaches to text analysis.
The '5 W's' is a simple process that can be used by actors from all backgrounds:
1. WHO? (Who are you? Know your age, your status, gender and so on.)
2. WHY? (Why are you singing the song? What do you want to achieve by the end of it? How is that a useful stepping stone in the larger journey of the play or musical?)

3. WHAT? (What exactly are you saying in the song?)
4. WHERE? (Where are you when you sing? Be as specific as you can.)
5. WHEN? (When does the song occur? What has happened before and after the song?) (Kayes, 2004, s. 176)

Trots att detta främst är riktat till musikalsångare och skådespelare, så tror jag att man kan applicera det på all sång, inte bara musikalsång. Att ställa sig dessa frågor, gör att man börjar tänka till kring sången och vad man vill förmedla.

I *Stora Sångguiden* (2005) skriver Daniel Borch om att fundera över texten, miljön, tid, sinnen, vem man är och vilken känsla och sinnestämning man vill jobba med. (s. 82-83)

I Margareta Anderssons och Ulla Tanggards examensarbete *Arbete med sceniskt uttryck inom sångundervisning* (2007), undersöker de sångundervisning inom olika genrer. De har intervjuat fem sångpedagoger inom olika genrer angående uttryckets betydelse i sångundervisning. Här har de funnit att alla sångpedagoger oavsett genrer, betonar det sceniska uttryckets roll i undervisningen. De ställer sig dock frågan varför man får så lite av denna undervisning på musikhögskoleutbildningen. De intervjuade har alla samma uppfattning: ”Sceniskt uttryck är en ärlig känsla som kommer inifrån och som avspeglar sig i ansikte och kropp. En känsla som går över scenkanten och berör publiken” (s. 12)

Genrer

I detta avsnitt vill jag berätta lite kort om fyra olika genrer och dessas typiska stilistiska drag. De genrer jag kommer ta upp är klassisk, jazz, musikal och pop/rock. I min undersökning har jag valt att intervjua fyra sångpedagoger som alla har sin ”nisch” inom någon av dessa fyra genrer. Jag är medveten om att man ofta benämner sång inom två stora huvudgenrer: ”klassiskt” och ”afroamerikansk musik” och att man under ”afro-rubriken” kan sätta in både jazz och pop/rock, men jag vill ändå dela upp dessa ännu lite mer, för jag tycker att de skiljer sig från varandra. Jazzen fokuserar mer på begrepp som improvisation och timing, än vad exempelvis pop gör. Det visade sig också vara så att två av mina informanter som mestadels undervisar i ”afro-genren”, har varsin ”nisch” inom dessa två genrer; en i jazzen och en i rocken. Jag har också tittat på några läromedel inom de olika genrererna.

Den klassiska genren

Klassisk sång är en bred benämning på de skolade sångtekniker som främst används inom den västerländska konstmusiken. Inom den klassiska sången pratar man om Bel canto, som betyder vacker sång på italienska. Denna sångstil utformades i Italien på 1600-talet. På Sibeliusakademins hemsida (<http://www2.siba.fi>) står det att sångstilen utvecklades genom kastratsångarnas sång och man lägger stor vikt vid frasering, teknik och vacker klang. Sångstilen ville främst skapa en perfekt tonbildning och genom en rörlig teknik så småningom uppnå ren virtuositet i stämman.

Redan på 15- och 1600-talet utvecklades den västerländska klassiska traditionen och man började här studera röstorganen, samt ge ut viktiga sångsamlingar. Under 1800-talet började operakonsten växa fram och för att klara av att sjunga och höras över en allt större och växande orkester behövde man en god sångteknik. Inom den klassiska sånggenren pratar man om frasering, egalisering, legato, staccato och huvudklang som några viktiga grundstenar.

Det var först i slutet av 1970-talet som man började utbilda pedagoger inom andra genrer än den klassiska. På KMH antogs den första improvisationspedagogen i sång 1979. Enligt Viveka Hellström, som undersökt hur så kallad afrosång utvecklats inom den formella musikutbildningen, har ändå denna sångundervisning präglats av gamla undervisningsformer, med sångtekniken som grund.

Även då sångpedagoger undervisar i nya genrer dominerar färdighetsträning stöpta i gamla former. I undervisningsmaterial som behandlar populärmusikaliska sångstilar presenteras sångövningar med delvis nytt innehåll, men man behåller exempelvis progressionen. (Hellström, 2004, sid. 24)

Nanna-Kristin Arder är lektor i sång och har i många år arbetat bl.a. som kördirigent, lärare i vokalmethodik och inom privat sångundervisning. Arder har skrivit läroboken *Sangeleven i fokus* (2001), som främst riktar sig till sångstudenter. Boken behandlar didaktiska infallsvinklar inom sångundervisning, men även anatomi och fysisk röstträning. Om man jämför detta material med t.ex. Borchs *Stora sångguiden*, så känns detta material mer klassiskt. Arder nämner inte moderna sound, utan mer ”klassiska” begrepp. Boken ger exempel på olika sångövningar och man pratar om legatosång, staccato, dynamisk kontroll och koloraturövningar med mera. När det gäller interpretation nämner hon inte särskilt mycket om detta. Men trots det skriver Nanna-Kristin så här: ”Både det tekniske grunnlaget og den analytiske innfallsvinkelen er viktig i sangopplaeringen.”(s.38)

Musikal

Musikal bygger på drama och teater. Här arbetar man väldigt mycket med texten och tolkningen. För att kunna göra en roll och vara trovärdig måste man jobba in sig i rollen. Sångtekniken inom musikalsammanhang är också viktig. Musikalartister jobbar hårt och mycket och de behöver ta hand om sin röst för att den ska orka.

Musikal beskrivs i Bonniers musiklexikon som en “typ av musikteater där den dramatiska helheten bildas av sång, dans och tal”. Den har sina rötter i Europa, ”i operetten från Wien och Paris samt Londons populära `musical comedies`, men musikalen som genre skapades i USA.” Musikalen har tidigt påverkats av blues och jazz, och sedan 1960-talet även av popmusik. (*Bonniers musi lexikon* 2003, s. 332)

I mars 2009 var Gillyanne Kayes och hennes man, Jeremy Fisher, i Sverige för att hålla workshops för sångare och sångpedagoger på Stockholms musikpedagogiska institut. I en artikel i Svenska Dagbladet berättar Jeremy om deras syn på skillnaden mellan musikalsång

och klassisk sång, som de ser som motpoler.

Klassisk sång ska vara vacker, strukturerad och rund i kanterna. Att sjunga i musikal är däremot, handlar mer om drama än musikalitet. Man måste använda olika röster beroende på vilken känsla man ska uttrycka. Du som är klassiskt tränad måste lära om allt du kan från början. (SvD 12/3-09)

Här pratar Fisher om skillnaden mellan musikalsång och klassisk sång. I musikal jobbar man mer med drama och uttryck och i klassisk sång mer med den vackra rösten som det enda verktyget. Det kan därför vara svårt för en klassisk sångare att tänka om och sätta fokus på drama och handling.

Afroamerikansk musik "afro"

Den afroamerikanska musiken har sitt ursprung i Nord- och Sydamerika, och utvecklades genom de afrikanska slavarnas musik. Nästan all dagens populärmusik har sina rötter i afromusiken. Jazz, blues, gospel, reggae, samba, bossanova, soul, rock och pop, är alla genrer som kan benämnas som afromusik.

Inom sångundervisning idag jobbar man mer och mer med afrogenren. Många ungdomar idag vill lära sig sjunga som sina popidoler och då gäller det att kunna ge dem de rätta redskapen för det och att som sångpedagog själv ha koll. I jämförelse med den klassiska genren och dess historia, så är afrobegreppet relativt ungt inom högre musikutbildning. Afro-genren bygger på en gehörstradition, medan den klassiska genren i huvudsak bygger på notbunden musik.

Jazz

Jazzen utvecklades i USA, och började växa fram i slutet av 1800-talet, främst i trakterna runt Mississippideltat och staden New Orleans. Stilen utvecklades ur en blandning av traditionella afrikanska sånger som blandades med folkmusik, gospel, psalmer och marscher från Europa. Jazzens rötter har mycket gemensamt med country och blues.

I boken *Sing It* (Kullberg/Sjögren, 1994), behandlas sångteknik inom afrogenren och här skriver man särskilt om blues, jazz, pop och gospel och dess olika kännetecken och uttryckssätt. Inom jazzsång är det några särskilda saker man lägger vikt vid såsom improvisation, timing och det egna personliga uttrycket. I *Sing it* hittar man både grundläggande tekniska övningar, men även övningar för improvisation, rytm och timing. Till boken hör också en cd att öva till. *Sing it's* författare citerar Billie Holiday, en av de genom tidernas mest kända jazzsångerskor. I sin självbiografi *Lady Sings the blues*, säger hon såhär: "Jag hatar all kall och opersonlig sång. Vad jag sjunger skall återspegla mina känslor". (Citat efter *Sing It*, s. 36)

Modern sångpedagogik inom rock, pop, soul

Daniel Borch disputerade 2008 med avhandlingen *Sång inom populärmusikgenrer – konstnärliga, fysiologiska och pedagogiska aspekter*. Syftet med avhandlingen är att på vetenskapliga grunder såsom forskning tillsammans med Johan Sundberg, professor i musikakustik vid KTH, skapa förutsättningar för en förbättrad sångteknik inom populärmusikgenren. Avhandlingen syftar också till att skapa bryggor mellan röstforskning, röstfysiologi, sångare och pedagoger. Här undersöker de fysiskt vad som händer med rösten vid olika soundbildningar, t.ex. ”distsång” (sång med högt tryck i högre tonlägen med press på stämbanden). Detta innebär en ökad kunskap i ämnet där inte så många hittills forskat. Borchs *Stora Sångguiden* är ett av de delarbeten som han baserar sitt senaste arbete på. I boken ger han sina tips och metoder för röstträning och röstvård inom rock, pop och soulgenren. Boken är väldigt tekniskt uppbyggd, där Borch bl.a. tar upp hur man jobbar fram olika typer av sound inom rock, pop, soulgenren. I kapitlet “Giget” pratar han om varför man tränar rösten tekniskt.

Den sångtekniska träningen är egentligen endast till för att förbättra möjligheterna att tolka text och musik så rikt som möjligt, med god rösthälsa och så ofta man önskar /.../ Innan vi kommer så långt att en låt kan framföras, ett framträdande fullföljas eller en inspelning äga rum, måste vi lära in låten eller låtarna, tolka dem och på andra sätt förbereda giget. Att vara trovärdig i framförandet av en låt är viktigt. För att vara trovärdig måste man ha tagit del av texten och musiken och dessutom beslutat sig för en tolkning. Tolkning av text och musik kallas för interpretation... (Borch, 2005, s.81)

Här tycker jag att Borch belyser det som är det målet med sång, att faktiskt förmedla någonting. För att kunna vara trovärdig i det man gör behövs träning, både tekniskt och på interpretationen. Alltså en balans mellan tekniken och interpretationen.

Sammanfattande kommentarer av sångpedagogiska läromedel

De moderna sångpedagogiska läroböckerna behandlar mycket teknikövningar och det finns ofta en cd att öva till.

Stora sångguiden känns väldigt modern och allmän och behandlar teknikövningar för olika moderna sound inom pop/rock/soulgenrer, som alla kräver sin rätta teknik och inställning. Sjunger man till exempel rock med ett högt lufttryck, krävs det att man jobbar rätt med musklerna som ska hjälpa till. Boken tar också upp saker som tillhör en sångares vardag, såsom spelningar, arbetssituationen, röststörningar, den elektroniska biten med mera.

Sing it behandlar även den grundläggande teknikövningar, men också fyra olika genrer och dess stilistiska drag. Till de fyra genrerna pop, gospel, jazz och blues, finns övningar och tips, samt två låtar inom varje genre med noter och bakgrundsmusik att sjunga till. Även i denna bok, skrivs det om mer än bara själva sången. Man pratar om mikrofonteknik, att sjunga med band mm. Jag får här intrycket av att tekniken inom jazzen inte fokuserar så mycket på det rösttekniska, som rocksång, eller klassisk sång, utan mer på det improvisatoriska med skalor och rytmer.

Singing and the actor känns tekniskt omfattande, men här pratar Kayes också om textens roll, eftersom hon riktar sig mer mot musikalsångare.

Komplett sångteknik behandlar väldigt mycket teknik. Sadolin menar att hennes metoder inte är bundna till någon speciell stil, utan att den går att applicera på alla genrer.

Sångeleven i fokus känns som den mest klassiska av alla dessa läromedel. Övningarna är väldigt klassiska och man pratar om de traditionella klassiska begreppen som legato, staccato med mera. Boken är dock mer en bok för sångpedagoger, än för sångare, så den innehåller så mycket mer än bara röstteknik och övningar. Man jobbar mycket med teknik här, vilket kan jämföras med moderna sound-övningar, där man också måste jobba tekniskt med både kropp, såväl som tonplacering.

Syfte

Syftet är att undersöka och jämföra sångpedagogers syn på teknik och interpretation i undervisningen, där pedagogerna huvudsakligen är verksamma inom olika genrer.

Jag utgår från följande frågeställningar:

Vad ser de olika pedagogerna som grundläggande i arbetet – teknik eller interpretation?

Kan det vara en motsättning mellan teknik och interpretation?

Skiljer sig balansen mellan teknik och interpretation inom olika genrer i sångundervisningen?

Metod och genomförande

För att undersöka och hitta svar på min frågeställning har jag använt mig av den kvalitativa intervjumetoden. Detta för att få mina informanternas syn på vad de jobbar med och hur de jobbar. Jag har valt att intervjua fyra aktiva sångpedagoger, där jag frågat efter deras syn på balansen mellan teknik och interpretation i sångundervisningen och hur de ser på detta i sin egen undervisning. Jag har även frågat efter hur de ser på sångundervisningen inom andra genrer än deras egna huvudsakliga genre.

Urval

Alla pedagogerna som jag intervjuat har jag träffat under mina praktikperioder. En av anledningarna till att jag valt just dem, är att de alla jobbar inom gymnasieskolan och att de jobbar med lite olika genrefokus i sin undervisning. Eftersom min tanke är att även jämföra

om balansen mellan teknik och interpretation skiljer sig mellan genrer, så kändes det som ett bra urval. De genrer som är representerade är klassiskt, jazz, musikal och pop/rock. Två av varje kön är representerade, vilket känns bra med tanke på genusperspektivet, trots att kanske inte spelar så stor roll för själva resultatet.

Min förförståelse av deras undervisning är dock lite olika, då jag sett några av dem undervisa under min praktik. Detta kan oavsiktligt ha bidragit till att påverka mitt resonemang angående deras balans.

Genomförande

Tre av fyra intervjuer skedde genom att vi träffades och jag spelade in intervjun på min dator. Den fjärde och sista intervjun gjordes på telefon, men även den spelades in på datorn. Alla fick samma frågor av mig, men under vissa intervjuer ställde jag följdfrågor. Efter varje intervju renskrev jag den och skickade till mina informanter, så de fick tillfälle att läsa och ha synpunkter. De ändringar och korrigeringar jag fick tillbaka har jag tagit hänsyn till i min intervjusammanställning. Jag har tolkat intervjuerna då jag valt ut de svar jag ansett viktiga för min sammanställning utifrån mina forskningsfrågor.

Under intervjuernas gång upptäckte jag att mina frågor kanske skulle varit mer varierade. Både jag och mina informanter upplevde att en del av frågorna kändes väldigt lika och gav lika svar. Här valde jag att inte skriva om frågorna, utan att vara konsekvent igenom alla intervjuer, för att alla intervjuer skulle bli likvärdiga.

Presentation av informanter

Bo Rosenkull – Utbildad musiklektör och musiker vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, samt musikhögskolan i Göteborg. Har jobbat som utbildad sångpedagog i 20 år. Han är även utbildad vid operaskolan i Göteborg och är verksam operasångare. Han jobbar nu 70 procent på Viktor Rydbergs Gymnasium vid Jarlaplan i Stockholm, där han undervisar i enskild sång, samt kör och ensemble. Bo är en av två sångpedagoger på skolan och undervisar främst inom den klassiska genren, men även lite inom afrogenren.

Maria Eriksson – Utbildad musiklektör och sångpedagog vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Har jobbat som sångpedagog i sex år och jobbar nu på Scengymnasiet i Skärholmen, där hon främst undervisar i sång, men även ensemble och rytmik. Hon undervisar mestadels inom rock - och musikalgenren.

Mikael Littwold – Utbildad musiklektör och sångpedagog vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Har jobbat som sångpedagog i cirka 17 år. Idag jobbar han som programchef på Tibble Gymnasiums estetiska program i Täby. Där undervisar han i sång, ensemble och musikteori. Han undervisar främst i musikalsång, men även inom afrogenren, dock aldrig klassisk.

Helena Insulander – Utbildad sångpedagog och musiker vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Har jobbat som sångpedagog i nio år. Hon arbetar nu på Viktor Rydbergs Gymnasium vid Jarlaplan i Stockholm, där hon främst undervisar inom afrogenre. Hennes personliga nisch är jazzsång.

Sammanställning av intervjuerna

Teknik inom olika genrer

Bo berättar att han anser att tekniken har väldigt mycket fokus i hans undervisning. ”Det jag har stött på av kollegor och så är att jag lägger mer fokus på teknik än vad de gör inom andra genrer.” Han tycker att man som pedagog har ett väldigt stort ansvar, särskilt på gymnasiet, då tekniken läggs som en grund för hela livet.

Han tycker också att det finns situationer då tekniken är extra viktig. ”Jag brukar säga till mina elever att så småningom ska du bli din egen lärare...” Bo vill hjälpa eleven att lära sig att hitta verktygen till sin röst.

Hur skulle du beskriva teknikens roll/fokus inom andra genrer?

Här citerar Bo en sånglärare han haft en gång som jämförde klassisk/icke klassisk sång med att säga: ”Det är bara att göra precis tvärtom. Istället för den stora öppna klangen med lågt struphuvud, så tänker man mer pressad fonation och att hitta ett tryck.” Bo pratar också om att man jobbar med olika tekniker inom de olika afrogenre: ”Sjunger du jazz och jobbar med mikrofon, så kan du göra helt andra saker än om du sjunger musikal i ett litet rum utan mikrofon.” Han säger att det är skillnad på tekniken i en musikalsång, där man ska belta, än vad det är att jobba med en soft jazzsångerska, där är tekniken inte så svår.

Maria tycker att tekniken är otroligt viktig och att den behövs för att komma åt uttrycket: ”Målet som sångare är att ha en så pass bra teknik så att den sitter i ryggraden, så man kan glömma den och gå på uttrycket.” Tillfällen när tekniken blir extra viktig hävdar hon är om man är förkyld eller sjuk men ändå måste prestera på en scen. Hon tycker dock att tekniken alltid ska finnas där.

Hur skulle du beskriva teknikens roll/fokus inom andra genrer?

”Jag tror att det beror på vad man har för utgångspunkt. När jag jobbar med de andra genrer så blir det mycket teknik då också.” Hon vill verkligen framhäva att hon tror att det mer är personligt mellan lärare och elev hur mycket tid och fokus man lägger på teknik, oavsett genrer.

Inom musikal ska man hinna med att både dansa och spela teater, men trots detta gäller det

att vara väldigt bra tekniskt om man jobbar på en professionell nivå. Inom den klassiska genren tror Maria också att det är mycket teknik, men vill också framhäva att alla stilar kräver både interpretation och teknik.

Mikael anser att det finns ett grundtekniskt begrepp inom sång som alla måste ha koll på och som han alltid lägger grunden med. Detta gäller framförallt andning och placering. Han berättar vidare om sin syn på det tekniska arbetet: ”Jag har gått den vägen själv att som nyutexaminerad jobba 80 procent av tiden med teknikgrejer och sen skulle man sjunga en låt på slutet. Idag så jobbar jag precis tvärtom...” Mikael berättar att hans erfarenhet är den att man löser så många tekniska bitar fortare när man utgår från interpretationen, än om man börjar jobba utifrån tekniken. Han säger också att om han stod inför tidspress och var tvungen att välja en metod, så skulle han välja interpretationen. Men när man märker att en elev har röstproblem, då tycker han att man måste gå in och hjälpa till tekniskt.

Hur skulle du beskriva teknikens roll/fokus inom andra genrer?

Mikael pratar om sin syn på den klassiska sången och dess vikt av att jobba väldigt tekniskt för att kunna höras akustiskt. Han jämför den klassiska genren med afrogenrens röstideal och säger ang. tekniken: ”Det skapar massa ideal inom klassisk sång som gör att för mig blir det så att alla söker sig mot samma mål. Man graderar rösterna snarare i lyrisk, dramatisk osv. Inom pop, jazz och rock är det mer individuella röster man är ute efter, att man verkligen hittar sin röst.”

Helena anser att hon lägger mycket fokus på tekniken på gymnasiet. ”... för att komma någonstans så måste man ha grunderna”. När en elev har röstproblem, så tycker hon att tekniken blir extra viktig att jobba med.

Hur skulle du beskriva teknikens roll/fokus inom andra genrer?

Helenas uppfattning är att tekniken har en stor roll i både klassisk och musikalsång, för att dessa genrer kräver lite mer. Hon tror att rock är mer tekniskt krävande än jazz och viss typ av pop. Hon nämner också att det finns så många olika sorters pop som kräver olika mycket tekniskt. ”Är det pop a` la Carola då skulle jag säga att tekniken är väldigt viktig.”

Interpretation inom olika genrer

Bo berättar att första året på gymnasiet lägger han ganska mycket tid på teknik och inte så mycket på interpretation. Han säger att han använder uttrycket och interpretationen för att komma åt tekniken. ”... till exempel killar som ska upp i ett väldigt högt omfång kan inte göra det om de inte tar i och använder kroppen. Så ibland så är det rätt härligt att gå in i känslan helt och peppa och locka och inspirera för att se; just det, ser du nu vad som händer? Du glömde bort att tänka på tonen, men du gav dig helt hän i uttrycket och då svarar rösten”. Han tycker att interpretationen blir extra viktigt när man har elever som sjunger jättefint och bra, men som inte ger en några upplevelser.

Hur skulle du beskriva interpretationens roll/fokus inom andra genrer?

Bo's intryck är att man inom andra genrer kanske lägger mer fokus på interpretation och delvis börjar från den änden än i den klassiska genren. "Jag tror att till exempel inom jazz och pop, så pratar man mycket om timing och känsla. Inom den klassiska musiken så använder man inte just de orden, man pratar där om agogik och frasering och interpretation, men vi är ute efter samma sak, nämligen att vi ska bli berörda."

Maria berättar att interpretationen är viktig i hennes undervisning. "Syftet med musiken för mig är att beröra och förmedla ett budskap och därmed så blir interpretationen viktig." I samband med framträdanden så tycker hon att interpretationen blir extra viktigt.

Hur skulle du beskriva interpretationens roll/fokus inom andra genrer?

Här svarar Maria återigen att hon tror att det snarare är eleven och pedagogen som avgör fokus, mer än genren. Hon har heller inga förutfattade meningar om olika genrens arbete med interpretation.

För **Mikael**, så är interpretationen det absolut viktigaste. Han anser att texten kommer först och att vi måste utgå från att sången vi jobbar med så småningom ska nå en mottagare. "Jag tycker det hela tiden handlar om att vad vill vi skicka ut för signaler? Så därför blir interpretationen superviktig." De tillfällen då interpretationen blir extra viktigt är enligt Mikael i musikteaterproduktioner på olika sätt. Där har man dels sin egen tolkning och dels regissörens, så där gäller det att både kunna ta regi och kunna ändra sin egen tolkning.

Hur skulle du beskriva interpretationens roll/fokus inom andra genrer?

Mikael anser att man som artist inom jazz, pop och rock blir man mer ensam i sitt tolkningsarbete. Där har man ofta mer krav från andra på fräcka sound och snygg timing. Han tycker att det alltid gäller att hitta sin approach till texten man sjunger, men att det blir extra tydligt inom musikal och opera, för där finns det en tydlig story som ska berättas. Han är dock förvånad över att han upplever så pass lite agerande och interpretation inom den klassiska genren "Till och med när jag går på operaföreställning som ändå har en handling, så kan jag ibland tycka att det blir mer som konserter och mindre agerande."

För **Helena** så är interpretationen jätteviktigt, och hon lägger stort fokus på den, fast på lite olika sätt. Hon anser att olika låtar har olika utmaningar och olika textdjup. "Jag skulle säga att först måste man kunna sjunga, men hela vitsen med att sjunga är i grunden att uttrycka nåt." Helena anser att man måste känna för låten för att kunna gå på djupet med den och att hon inte tvingar en elev att jobba med interpretation om eleven inte känner för låten. När det är konserttillfälle så tycker hon att det interpretationen blir extra viktigt.

Hur skulle du beskriva interpretationens roll/fokus inom andra genrer?

Här svarar Helena att hon gissar att det är både svårare och lättare att i den klassiska musiken jobba med interpretation, då det man ska sjunga redan är skrivet och att man inte får frasera om. Inom musikal så är man mer hållen och inom ramarna, för det finns redan en

story. Hon tror också att det är lättare att hitta ingångar om man skriver egna låtar, än att sjunga en känd poplåt och hitta ett eget uttryck i det.

Risker och svårigheter med teknik i sångundervisning

Bo tycker att det finns en risk med för mycket tekniskt arbete: ”Risken är att man stannar där och inte förstår att det är en text vi ska förhålla oss till”. Ibland tycker han att man jobbar så mycket tekniskt att man glömmer att komma i mål och bli ”färdig” med musiken. ”Det är därför som vi på gymnasiet jobbar så mycket med terminsprov, både för att de och jag som pedagog ska komma i mål och bli ”färdig” med musiken.”

Han har själv jobbat mycket med opera på scenen och tycker att något uttryckslost är hur tråkigt som helst att titta på. Svårigheterna med teknikundervisning tycker Bo är just om man inte når fram till eleven med det man vill göra tekniskt. Han tröttnar när eleven visar ointresse för teknikerbetet och inte är angelägen om det de jobbar med.

Maria uttrycker sig om risker inom teknikundervisning såhär: ”Risken är väl att man tappar bort uttrycket möjligen, det vill jag inte ska hända.” Svårigheter tycker hon kan uppstå just för att röstinstrumentet är så ogreppbart, det går inte att ta ut och titta på det. Detta, menar hon, kan leda till att eleverna har svårt att förstå vad som händer i kroppen. Hon upplever att det finns uppfattningar från vissa håll att ”sjunga är något jag bara kan”, och att den uppfattningen kan leda till ett visst motstånd till teknik.

Mikael anser att risken med för mycket teknikundervisning är att eleverna och deras utveckling hämmas. ”Det blir för lite musik och för mycket röst.” Det viktigaste för Mikael är att förvalta elevens egna driv och inte hämma det. ”För mycket teknik hjälper inte, det stjälper.”

Svårigheten tycker Mikael blir när man jobbar med teknik och är otydlig mot eleven med vad man menar med övningen. En övning kan vara en övning, men ibland inte något som eleven ska ta med sig in i låten man jobbar med. Han tror att det kan leda till att man får eleven att fokusera på det den inte kan, istället för på det den kan.

Helena tycker inte att hon tar några risker i och med att hon själv arbetar mycket med interpretation. Hon tror dock att om man som sångpedagog själv är rädd för interpretation så kan man lätt hamna i ”teknikträsket”. Svårigheter tycker Helena uppstår när hon stöter på ett problem som hon själv aldrig haft och heller inte riktigt förstår. Men det tycker hon samtidigt är det som gör yrket så spännande och utmanande.

Risker och svårigheter med interpretation i sångundervisning

Bo säger såhär angående denna risk: ”...att man missar tekniken, att man inte tror att en god teknisk ton i sig har ett bra uttryck”. Han säger att det inte spelar någon roll vilket uttryck man har om man inte löst de tekniska svårigheterna först. Som pedagog anser Bo att man måste skapa en behaglig atmosfär där eleven vågar och där man känner ett förtroende för varandra. ”Svårigheten är ofta elevernas mod, att de är blyga, att de känner sig fåniga

och löjliga.”

Maria tycker att det är viktigt med en balans och att teknik och interpretation förutsätter varandra. Svårigheter kan uppstå när man har blyga elever, men det tycker Maria mer känns som en utmaning. Flera kurser på skolan hon arbetar på knyter an till interpretation, så eleverna är vana vid att jobba med detta.

Mikael om risker med för mycket fokus på interpretation: ”Frågar du mig idag så tycker jag tvärtom. Det vore underbart om den får mycket mer tonvikt överlag, även på utbildningen till sångpedagog.” Han poängterar återigen att han fått fantastiska slutresultat genom att nästan bara jobbat med innehållet och texten i låten. Genom detta har de tekniska svårigheterna löst sig. När han jobbar med musikaleleverna så känner han att han kan ställa krav på interpretationen, men att svårigheter uppstår när eleven inte vågar öppna upp. Det kan också bli svårt när en elev inte har förmågan, trots att man som pedagog ger dem ”nycklar” att jobba med, anser Mikael.

Helena säger att det finns en risk om man inte har tekniken med sig. Hon tycker att det är hälften teknik och hälften interpretation som krävs. ”Vissa elever är psykologiskt mer stängda. Jag tycker att det måste komma inifrån på riktigt om det ska ge någonting och då måste man våga öppna lite och då kräver det ett förtroende emellan lärare och elev.”

Synen på balansen mellan teknik och interpretation

Bo lägger i sin egna undervisning mycket fokus på tekniken, för han anser att det finns ett uttryck i detta. Han tycker att det inte spelar någon roll hur mycket inlevelse någon har om personen inte kan sjunga så bra. Han säger så här gällande balansen mellan teknik och interpretation: ”Jag tycker inte man kan säga antingen eller, utan man måste jobba med båda bitarna.”

Hur tror du balansen skiljer sig i sångundervisning inom andra genrer?

Bo's intryck är att hans kollegor som jobbar med jazz och pop lägger mycket fokus på improvisation, vilket han tycker känns lite begränsande, då han anser att improvisationen inte är så stor inom alla afrogener. Han säger också att det är så annorlunda att jobba med en musikalsång, där man ska belta och en soft jazzlåt. Det kräver olika mycket teknik. (Att ”belta” handlar om att använda så kallad belting, en sångteknik som används för att pressa rösten i höga lägen, till exempel i hårdrock.)

När anser du tekniken vara viktigare än interpretationen och tvärtom?

Bo anser att interpretation kan vara skadligt för elever med trasiga och slitna röster, då måste man jobba med tekniska bitar. Ska man däremot snabbt göra någonting med en elev som ska söka en skola inom en snar framtid, får man utgå från det man har och försöka interpretera på det. Inför konserter så hamnar man till slut i det läget att man inte kan göra så mycket mer tekniskt, utan då börja titta på vad som kan hända med interpretationen.

Maria tycker att hon jobbar olika med balansen med olika elever, samt att olika sångkurser kräver olika mycket av de båda bitarna. ”Läser de nivå ett i sång så är det nog ”fifty-fifty”. Nivå två har vi på skolan tolkat som mer tekniktung, så där lägger jag lite mer vikt vid teknik än vid interpretationen. I den tredje nivån som de läser i 3:an, så är det mer fokus på det egna uttrycket, så då blir det mycket mer undervisning åt det hållet.” Hon berättar att hon kallas för ”teknikfreak” av de andra sångpedagogerna på skolan och att hon nog är en pedagog som lägger mer tid på teknik än hennes kollegor.

Hur tror du balansen skiljer sig i sångundervisning inom andra genrer?

Hon tror även här att det mer handlar om pedagogen och eleven än om genren.

När anser du tekniken vara viktigare än interpretationen och tvärtom?

Ett tydligt exempel då interpretationen blir viktigare anser Maria vara i förberedelse inför en audition eller föreställning. Hon hävdar också att beroende på vilken nivå de läser så har tekniken och interpretationen olika framträdande roller.

Mikael berättar att han först lägger en teknisk grund, som man alltid kan återkomma till, men när den är lagd, så är balansen 80/20, eller 90/10 för interpretation gentemot teknik under tiden han och eleven jobbar. Han är dock noga med att poängtera att det är så han tycker nu. Kanske tycker han annorlunda om tio år?

Hur tror du balansen skiljer sig i sångundervisning inom andra genrer?

Inom klassisk sång så tror Mikael att man lägger mer tid på teknik, pga. att det är en helt annat tekniskt jobb att sjunga akustiskt, än att sjunga i mick. Mikael pratar också om konflikten mellan afrosång och klassisk sång och skillnaderna emellan dessa.” I klassisk sång handlar det om att jobba med instrumentet fullt ut, medan man i afrogenren till och med kan prata sig igenom en låt och det funkar utmärkt.”

När anser du tekniken vara viktigare än interpretationen och tvärtom?

Mikael anser att tekniken blir viktigare när eleven inte vågar släppa in interpretationen, samt om en elev har en väldigt dålig teknik. Han berättar om att han anser att vissa sångare och sångerskor som sjunger väldigt tekniskt snyggt har svårt att variera sig och att han där skulle vilja gå in med en massa interpretation och att han tror att de då skulle kunna ”lyfta till ännu högre höjder.”

Så här säger **Helena**: ”Jag tycker att interpretationen är den roligaste biten, för när man jobbar med interpretationen, så tycker man att tekniken redan funkar, så det blir det där konstnärliga arbetet, det mycket mer kreativa arbetet som jag tycker är roligast att göra.” Ibland tycker hon att interpretationen får stryka på foten när eleven inte klarar av att sjunga låten tekniskt.

Hur tror du balansen skiljer sig i sångundervisning inom andra genrer?

Helena tror att man inom klassiskt, musikal och även viss pop, lägger mer vikt på det tekniska innan man går in på interpretation, just för att det kräver mer teknik. Hon fortsätter sitt resonemang: ”Å andra sidan kan man ju bli hjälpt tekniskt om man har en bra känslomässig grund att stå på också, så det kan ju korsbefrukta varandra. Om man har svårt att ta en ton, så kan man använda sig av interpretationen och också hitta till tekniken...”

När anser du tekniken vara viktigare än interpretationen och tvärtom?

”Om jag själv går och lyssnar på en konsert, så måste interpretationen finnas med, för annars tycker jag det är helt ointressant att lyssna, men i undervisningssyfte när tekniken inte räcker till då måste man lägga större vikt vid teknik.”

Egna ideal

Kan en mindre ”bra” teknisk röst, vägas upp av ett bra uttryck/tolkning och tvärt om? Om så/ om inte varför? Vad lyssnar du själv efter när du hör på andra sångare?

Bo tycker att en mindre bra teknisk röst kan vägas upp av ett bra uttryck. Han lyssnar efter olika saker beroende på genre. Lyssnar han på en klassisk sopran, så vill han höra ett jättebra mellanläge och en bra och fri höjd. Inom andra genrer så blir han väldigt imponerad när någon gör något som han inte kan göra. Han kan bli väldigt berörd av någon som är tekniskt skicklig, för att rösten klingar och för att ljudet förmedlar något. ”Det är så viktigt för oss sångare att tänka på att ljudet i sig är vår kontaktyta med publiken och sen ska vi dessutom förhålla oss till en text. Sen är det fantastiskt när allt det här smälter samman, när det är en fantastisk röstbehandling i en fantastisk röst, ett behov och en angelägenhetsgrad att förmedla och som lyckas med det, men det är väldigt sällan alla de där bitarna faller ihop.”

Maria anser att ett riktigt bra uttryck kan väga upp en sämre teknik, däremot inte tvärtom. ”...en sångare som har ett riktigt bra uttryck kan jag förlåta rätt mycket tekniska missar live”. Maria gillar ”stora” röster och sångare som verkligen utnyttjar hela sin röst och vågar experimentera med klanger och röstkvaliteter.

Mikael anser att inom afrogenre kan ett bra uttryck väga upp en mindre bra teknisk röst. En briljant teknisk röst kan också väga upp, trots att uttrycket och texterna inte är de bästa. Han ger exempel på Carola som är väldigt skicklig, men med ganska mycket ”ökenmaterial” i bagaget. Mikael är själv svag för amerikanska countrytjejer, Nina Persson-röster (Nina är sångerska och frontfigur i bandet A Camp), samt även lite heta killröster, t.ex. Springsteen. Han gillar när han känner vad sångaren vill säga till honom och när han får den upplevelsen. Han har dock svårt att uppskatta vissa sångare som sjunger jätterent och fint, det berör honom inte.

Helena anser absolut att ett bra uttryck kan väga upp en sämre teknisk röst och drar

exempel på när skådisar sjunger. ”...eftersom de har med sig interpretationen från början, så håller det alltid.” Däremot tycker hon att väldigt bra sång utan uttryck är väldigt tråkigt att lyssna på. När hon lyssnar på andra sångare vill hon bli berörd. ”Om det är bra, så vill jag att någon ska berätta något för mig. Att jag ska känna någonting själv, att det ska sätta igång mina egna funderingar och att jag ska få uppleva nåt, som att se en film i miniformat.” Hon har kommit fram till att när hon sitter och lyssnar tekniskt, så är det för att hon inte blir berörd.

Analys

Vad ser de olika pedagogerna som grundläggande i arbetet – teknik eller interpretation?

Samtliga pedagoger är överens om att tekniken är viktig i sångundervisningen som första steg. De anser att man måste behärska de grundtekniska momenten för att kunna komma vidare. När grundtekniken väl är lagd, så väljer de olika sångpedagogerna dock att lägga olika mycket fokus på teknik och interpretation.

”...jag brukar säga att så småningom ska du bli din egen lärare...” (Bo)

Samtliga pedagoger anser också att sång i grunden handlar om interpretation, alltså att beröra och förmedla något.

“Syftet med musiken för mig är att beröra och förmedla ett budskap och därmed så blir interpretationen viktig.” (Maria)

Sångpedagogerna har skilda ingångar i sin undervisning. Bo jobbar mycket tekniskt, för han anser att det finns ett uttryck i det. Han använder sig av interpretationen ibland för att komma åt någon teknisk svårighet. Helenas sångundervisning har också stort fokus på de tekniska momenten, vilket beror på att hon undervisar på gymnasiet, där eleverna ligger på en relativt låg nivå. Mikael utgår, å andra sidan, helt från interpretationen och anser att nästan all teknik landar genom att enbart jobba med uttrycket och känslan.

”Jag tycker hela tiden det handlar om vad vi vill skicka ut för signaler, så därför blir interpretationen superviktig.” (Mikael)

”Det jag stött på av kollegor är att jag lägger mer fokus på teknik än vad de gör inom andra genrer.” (Bo)

Kan det vara en motsättning mellan teknik och interpretation?

Alla fyra sångpedagoger anser att en sämre teknisk röst kan vägas upp av ett bra uttryck. Både Maria och Helena tycker att det är tråkigt att lyssna på en tekniskt duktig sångare som

saknar uttryck. När det gäller tvärtom, att en tekniskt skicklig röst kan väga upp ett sämre uttryck, så är det bara Bo och Mikael som tycker så. Bo kan beröras av någons tekniska skicklighet och hävdar att han inte tycker det spelar någon roll vilket uttryck man har om man inte har löst de tekniska sakerna först.

Helena säger att både teknik och interpretation behövs och att de kan ”korsbefrukta” varandra. Maria understryker vikten av balansen mellan tekniken och interpretationen och att de förutsätter varandra.

”Målet som sångare är att ha en så pass bra teknik så att den sitter i ryggraden, så man kan glömma den och gå på uttrycket.” (Maria)

Pedagogerna anser att det kan finnas en risk i att fokusera för mycket på det ena eller det andra. Helena tror att om man som pedagog är rädd för interpretationen, så kan man lätt hamna i ”teknikträsket”. Bo, Maria och Mikael anser att det finns risker med för mycket fokus på teknik. De anser att eleven då kan stagnera i sin utveckling och inte förstå att det är en text denne måste förhålla sig till.

”Risken är väl att man tappar bort uttrycket möjligen, det vill jag inte ska hända.” (Maria)

Både Bo och Helena anser också att det finns en risk med för mycket interpretation, då man helt missar viktiga tekniska moment. Mikael tycker dock inte att det finns några risker med för mycket interpretation, snarare tvärtom.

Skiljer sig balansen mellan teknik och interpretation inom olika genrer i sångundervisningen?

Både Bo och Maria anser att de lägger större vikt vid tekniken än vad övriga kollegor gör. Mikael lägger den tekniska grunden och jobbar sedan nästan uteslutande med interpretationen. Helena anser att hon lägger mycket tid på tekniken när hon arbetar på gymnasiet, men också mycket tid på interpretation.

Samtliga pedagoger anser att den klassiska genren kräver mer teknikarbete än de andra genrerna. Sången måste kunna höras akustiskt över en stor orkester, vilket kräver mycket teknikarbete. Mikael anser dock att det ibland är för lite agerande på scen när han går på en operaföreställning.

”Det jag stött på av kollegor är att jag lägger mer fokus på teknik än vad de gör inom andra genrer.” (Bo)

Inom musikal och rock, så är uppfattningen hos Helena, Bo och Maria att man också jobbar mer åt det tekniska hållet. Här skiljer sig dock Mikael från de övriga. I sin musikalundervisning är Mikael balans cirka 80/20 mellan interpretation och teknik. Mikael tycker att det är alltid viktigt att hitta sin ingång i texten, men inom musikal och opera blir det extra tydligt, för här finns en tydlig handling som ska tolkas.

Bos syn på balansen inom olika genrer är att man inom jazz är det andra saker än just

tekniken som är viktig och då jobbar man mer med andra bitar.

”Sjunger du jazz och jobbar med mikrofon, så kan du göra helt andra saker än om du sjunger musikal i ett litet rum utan mikrofon.” (Bo)

Helena vill själv lägga mycket fokus på interpretationen inom sin jazzundervisning. Inte enbart för att hon tycker den är viktigare utan för att hon tycker det är den roligaste biten. Maria tror att fokuset på teknik eller interpretation mer handlar om vilken utgångspunkt man har som pedagog, snarare än inom vilken genre man rör sig. Oavsett vilken genre hon undervisar i, så använder hon sig mycket av tekniken, just för att hon själv tycker den är viktig.

Diskussion

Under arbetets gång har jag insett att alla pedagoger tycker att det i grunden handlar om att beröra, och att tekniken är ett redskap för att nå målet. När jag gick in i undersökningen trodde jag nog att det skulle vara mer ”antingen - eller”, men jag har förstått att de alla tycker det är viktigt med balansen.

Om jag utifrån mina intervjuer skulle säga något om genrer och dess olika fokus så skulle det se ut såhär: Jazz fokuserar mer på improvisation, rytm och timing, snarare än teknik. Musikal bygger på teater och man jobbar mycket med interpretation, men genren kräver också teknik. Den klassiska genren kräver mestadels teknik. Pop/Rock fokuserar på både teknik och interpretation.

Bo och Mikael är de som utmärker sig mest gällande vilken ingång de väljer i sin sångundervisning. Bo är den som jobbat längst som sångpedagog och när han gick musikhögskolan, var det mer den klassiska traditionen som gällde på svenska musikhögskolor. Detta kan naturligtvis bidragit till att han valde den inriktningen själv. Inom den klassiska genren jobbar Bo utifrån tekniken, han tycker att det finns ett uttryck i det. Eftersom han tycker det, kan jag förstå att han inte lägger så jättemycket vikt vid interpretationen, då han finner att mycket uttryck redan finns när teknikjobbet är lagt. Jag ser ett samband här mellan läromedlet *Sångeleven i fokus*, som jag uppfattade som det mest ”klassiska” av de läromedel jag studerat. Boken behandlar nästan bara teknik och pratar inte mycket alls om interpretation.

När Mikael gick musikhögskolan var den afroamerikanska traditionen på skolan inte särskilt utbredd. Han har nu aktivt valt att helt lämna den klassiska banan och ägnar sig åt andra genrer i sin undervisning, främst musikal. Han jobbar nästan bara med fokus på interpretation, trots att musikalgenren i sig kan vara väldigt tekniskt krävande. Han finner att genom att jobba med uttryck, så löser sig det mesta tekniska på vägen. Jag tror det kan vara lättare i denna genre att hänge sig mer åt uttrycket, då det alltid finns en tydlig story som ska berättas alltid en handling man kan luta sig emot.

Operan, som tillhör den klassiska genren, är ju också musikteater, men Mikael tycker sig ofta sakna ett uttryck här, trots att det finns en handling som ska berättas. Vad beror detta på? Är det lättare att fastna i teknik och inte komma vidare i den klassiska genren?

Helena och Maria har gått musikhögskolan mycket senare och har också fått med sig mer av den afroamerikanska traditionen. Kan detta ha bidragit till deras mer balanserade synsätt? De är mer tydliga afrosångpedagoger och jobbar främst med rock/pop/jazz. Båda är de personer som gärna utmanar sig själva och inte drar sig för när problem uppstår, det triggar dem istället att komma vidare. Detta tror jag är en väldigt viktig egenskap som pedagog, att inte stagnera, utan hela tiden ha med sig viljan och lusten att själv lära.

Som snart färdig pedagog, så märker jag mer och mer att man skapar ”sin” undervisningsstil och form. Det viktiga tror jag är att ge eleven det den behöver för att utvecklas och bli en bättre och tryggare sångare. Detta får mig att inse att man som pedagog behöver kunna mycket om både teknik och interpretation för att kunna ge eleven vad den behöver. Det blir farligt om man tar till det ena för att man saknar kunskap om det andra. Alltså behöver man i sin utbildning få båda delarna.

I de läroböcker jag studerat om sång ser jag att de nya ”moderna” sounden inom afrogenren kräver mycket teknik, precis som den klassiska genren gör. För att sjunga rock krävs ett högt tryck och här gäller det att verkligen jobba tekniskt med rösten för att ”göra rätt”. Maria undervisar mycket teknik och är just inriktad på rocken. *Singing and the actor* riktar sig till musiksångare och har mycket av olika teknik och sound övningar. I mina intervjuer kom det också fram att pedagogerna anser att musiken kräver mycket teknik. Intressant är dock att Mikael som jobbar med musikalelever väljer att inte fokusera på tekniken, utan nästan bara på interpretation. När det gäller jazzgenren kommer det fram i intervjuerna att de anser att jazz inte kräver så mycket teknik, såsom t.ex. den klassiska genren gör. När jag kollar i *Sing it* och jazzkapitlet, så upplever jag samma sak. Där handlar tekniken mer om skalor och improvisation mer än ren röstteknik. Det läromedel som jag uppfattar som mest klassiskt, *Sangeleven i fokus*, berör nästan ingenting av ämnet interpretation. Att den klassiska genren är mer övervägande tekniskt ansåg också mina informanter. Olika genrer kräver olika slags arbete, men i grunden behöver man både interpretation och teknik. Man kan aldrig utesluta det ena eller andra.

Balansen mellan teknik och interpretation skiljer sig i vissa fall mellan genrer, men nog snarare mer mellan pedagoger och hur de väljer att jobba eller på vilket sätt de tycker det är roligast att undervisa. Jag håller med Maria att det snarare är läraren än genrer som avgör vilket fokus man har på sin undervisning.

Min egen undersökning

Så här i efterhand inser jag att jag även kunde ha observerat lektioner, för att få ytterligare en bild av hur pedagogerna jobbar med balansen. Nu har jag bara deras syn på det och inte hur de arbetar i verkligheten.

När jag valde att undersöka balansen utifrån genrer inom gymnasieskolan, tänkte jag inte på att man inom gymnasiet mestadels inte undervisar så genreuppdelat, utan att man försöker jobba med en blandning av genrer. Undantaget är Tibble Gymnasium som på musikallinjen mest jobbar genreinriktat. Om jag däremot frågat pedagoger på mer ”nischade” folkhögskolor, eller högskolor, hade jag kanske fått ännu mer genreinriktade svar.

En fortsatt undersökning av detta skulle kunna vara en jämförande studie av musikhögskolans sångpedagoger och deras arbete med balansen mellan teknik och interpretation. Det skulle vara väldigt intressant att observera lektioner även inom samma genre, för att se om balansen skiljer sig där.

Referenser

Al Fakir Bergman, Aminah (2008) *I kroppen bor känslan, klangen och tanken. Tre pedagogers syn på interpretation*. Examensarbete. Kungliga Musikhögskolan Stockholm: Musiklärarutbildningen

Andersson, Margareta & Tanggaard Ulla (2006) *Arbete med sceniskt uttryck inom sångundervisning. En jämförande studie om sångundervisning inom olika genrer*. Examensarbete. Göteborgs Universitet: Lärarutbildningen

Arder, Nanna-Kristin (2001) Tredje upplagan. *Sangeleven i fokus*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Hellström, Viveka (2004) *Bildningsgång och lärroll. En intervjustudie om ämnet afrosång och dess inträde i den formella utbildningen*. Magisteruppsats. Kungliga Musikhögskolan Stockholm

Kayes, Gillyanne (2004) *Singing and the actor*. Second edition A&C Black Publishers Limited

Kullberg/Sjögren (1994) *Sing it*. Sundbyberg: Warner/Chappel Music Scandinavia.

Lindblad, Per (1992) *Rösten*. Lund: Studentlitteratur.

Sadolin, Cathrine (2006) *Komplett sångteknik*. Stockholm: CVI Publications/Gehrmans Musikförlag.

Zangger Borch, Daniel (2005) *Stora sångguiden*. (Upplaga 2:1.) Preses Nams, Lettland: Notfabriken Music Publishing.

Nationalencyklopedin, band 9 (1992) Bra Böcker. Höganäs, Uppslagsord "interpretation"

Sohlmans musiklexikon, band 5 (1979) Andra upplagan. Sohmans. Stockholm Uppslagsord "interpretation"

Svanell, Adam "Klassiska röster får nytt liv". *Svenska Dagbladet* 12/3-09, Kulturdelen

Webbsidor

Sibeliusakademins hemsida (24/4-09)

<http://www2.siba.fi/kielimateriaalit/index.php?id=44&la=fi>